

Lagutskottets betänkande

1984/85:11

om ensamrätt till bärgning m. m. (prop. 1984/85:7)

Sammanfattning

I proposition 1984/85:7 läggs fram förslag till en ny lag om ensamrätt till bärgning. Lagen, som ersätter en kungörelse från år 1841, innebär huvudsakligen att de nu gällande reglerna moderniseras. Vissa nyheter föreslås dock. Bl. a. föreslås att ensamrätt att bärga sjunket, övergivet gods inte längre skall ges till den som först anmäler hos länsstyrelsen att han vill bärga egendomen utan till den sökande som är lämplig med hänsyn till allmänna och enskilda intressen. Vidare föreslås att länsstyrelsens beslut får överklagas hos sjöfartsverket genom besvär. Sjöfartsverkets beslut får inte överklagas.

Lagförslaget har föranlett två motioner (m och fp) vari yrkas att ensamrätt alltså skall tillkomma den som först ansöker därom. I m-motionen yrkas vidare att länsstyrelsens beslut skall liksom f. n. överklagas hos regeringen samt att riksdagen skall uttala att länsstyrelse inte får meddela föreskrifter om omfattningen av bärgningen.

Propositionen innehåller också förslag till vissa ändringar i 1918 års sjöfyndslag och i flottninglagen från år 1919. Förslagen innebär bl. a. att ansvaret för sjöfyndsärenden överflyttas från tullen till polisen samt att kretsen av personer som har rätt att bärga sjunktimmer i avlyst flottled vidgas.

Utskottet tillstyrker propositionen och avstyrker följaktligen bifall till motionerna. Utskottet föreslår vidare en följdändring i tullförordningen.

Utskottets m-ledamöter reserverar sig för bifall till motionsyrkandena om ensamrätten till bärgning och om länsstyrelsens föreskrifter. I en gemensam reservation yrkar m- och c-ledamöterna bifall till yrkandet om bibehållen besvärordning.

Propositionen

I propositionen föreslår regeringen (justitiedepartementet) efter hörande av lagrådet att riksdagen antar

1. lag om ensamrätt till bärgning,
2. lag om ändring i lagen (1918:163) med vissa bestämmelser om sjöfynd,
3. lag om ändring i lagen (1919:426) om flottning i allmän farled.

Lagförslagen har tagits in i en till betänkandet fogad *bilaga 1*.

Motionerna

Med anledning av propositionen har väckts följande motioner.

Motion 1984/85:40 av Hugo Bergdahl (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar att i förslaget till lag om ensamrätt till bärgning göra sådana ändringar att ensamrätt till bärgning även i fortsättningen skall ges den som före annan inger ansökan därom.

Motion 1984/85:41 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att 3 och 5 §§ i förslag till lag om ensamrätt till bärgning skall ha följande lydelse:

3 §

Ansökan om — — — godset finns.

Ensamrätt skall ges till den som före annan inger ansökan om sådan rätt till länsstyrelsen.

5 §

Länsstyrelsens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande länsstyrelsens föreskrifter avseende omfattning av bärgning.

Utskottet

Inledning

Med anledning av en motion behandlade utskottet år 1974 frågan om en översyn av bestämmelserna om bärgning till sjöss av herrelöst gods. Utskottet konstaterade därvid (LU 1974:30) att gällande bestämmelser var otidsenliga och svårtillämpade. Utskottet hemställde därför att riksdagen skulle begära att 1918 års sjöfyndslag och 1841 års kungörelse om ensamrätt till bärgning blev föremål för översyn. Vid översynen borde bl. a. prövas frågan om ansvarig myndighet i sjöfyndsärenden. Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr 1974:306).

Den av riksdagen begärda översynen påbörjades år 1978 då en särskild sakkunnig tillkallades att se över sjöfyndslagen och bärgningskungörelsen. I uppdraget ingick även en översyn av lagstiftningen om hittegods. Utredningen antog namnet fyndlagstiftningsutredningen.

Jordbruksutskottet uttalade vid 1979/80 års riksmöte (JoU 1979/80:20) att förekomsten av spillvirke kunde vålla olägenheter längs vissa kuststräckor och att åtgärder borde vidtas för att komma till rätta med dessa problem. Därvid borde enligt jordbruksutskottet hänsyn också tas till den råvarutillgång som t. ex. sjunktimmer representerar. I enlighet med riksdagens beslut överlämnades riksdagens skrivelse och jordbruksutskottets betänkande till fyndlagstiftningsutredningen för överväganden.

Fyndlagstiftningsutredningen avlämnade i december 1980 betänkandet (Ds Ju 1980:11) Hittegods m. m. I betänkandet föreslogs att reglerna om

fynd i huvudsak skulle samlas i en enda lag, en ny hittegodslag, med i stort sett likartade regler för alla fynd. I den nya lagen skulle även regleras frågan om ensamrätt till bärgning.

Frågan om ändring av reglerna rörande hittegoods togs upp särskilt i prop. 1982/83:59. Föredragande statsrådet ansåg sig inte kunna tillstyrka utredningens förslag om att de nuvarande reglerna om fynd av olika slag skulle föras samman i en gemensam lag. Inte heller i övrigt fann han anledning att göra någon ändring i hittegodslagen utom i det avseendet att skyldigheten för polismyndigheterna att kungöra hittegoods borde avskaffas. Riksdagen antog det förslag som hade lagts fram i propositionen (LU 1982/83:12).

I den nu föreliggande propositionen läggs fram förslag till modernisering av lagstiftningen om sjöfynd och bärgning. Inte heller nu föreslås någon gemensam lag utan 1841 års kungörelse om ensamrätt till bärgning föreslås ersatt av en ny lag om ensamrätt till bärgning medan i övrigt vissa ändringar görs i sjöfyndslagen och flottningslagen.

Utskottet behandlar i det följande de olika lagförslagen och i samband därmed de med anledning av propositionen väckta motionsyrkandena.

Ensamrätt till bärgning

Enligt 1841 års kungörelse angående rättigheter och skyldigheter för dem, hvilka upptaga sjunket gods, som af ägare blifwit öfvergifwet får myndighet (länsstyrelsen eller regeringen) ge den eller de som först anmäler sig hos myndigheten en ensamrätt att under viss tid på närmare angivna ställen ta upp sjunket gods som har övergetts av ägaren.

I propositionen förslås, såsom ovan anförts, att 1841 års kungörelse ersätts av en ny lag om ensamrätt till bärgning. Enligt den nya lagen skall länsstyrelsen också i fortsättningen ha möjlighet att upplåta en tidsbegränsad ensamrätt till bärgning av sjunket gods. Lagen ger däremot inte någon automatisk företrädesrätt för den som först ansöker om ensamrätt till bärgning. I stället föreskrivs att ensamrätt får ges endast efter en prövning av om den sökande är lämplig med hänsyn till allmänna och enskilda intressen. Den som är uppenbart olämplig bör enligt departementschefen vägras ensamrätt. Har flera ansökningar gjorts rörande samma område skall länsstyrelsen pröva vilken av sökandena som från allmän synpunkt bör ha företräde.

När det gäller vilka omständigheter som bör beaktas vid *lämplighetsprövningen* anför departementschefen i specialmotiveringen (s. 24) att om någon av sökandena är yrkesmässig bärgare bör den bärgaren få företräde i normalfallet. I sin prövning bör länsstyrelsen enligt departementschefen även kunna väga in frågan om förste bärgarens rätt. Departementschefen tillägger att det också finns skäl att ta hänsyn till andra omständigheter än en sökandes lämplighet framför en annans. Som exempel nämns det fallet

att en dykarklubb har lokaliserat ett vrak, börjat bärga det och ansöker om ensamrätt före andra. Att ge ensamrätten till en senare sökande yrkesmässig bärgare skulle kunna framstå som stötande. Över huvud taget bör länsstyrelsen enligt departementschefen eftersträva en så allsidig prövning som möjligt.

Reglerna om ensamrätt till bärgning gäller inte i fråga om skeppsvrak som kan antas vara mer än 100 år gamla eller i frågan om föremål som påträffas i eller i närheten av ett sådant vrak. Sådant egendom omfattas i stället av bestämmelserna i fornminneslagen.

I motionerna 1984/85:40 (fp) och 1984/85:41 (m) kritiseras förslaget om införandet av en lämplighetsprövning. Enligt motionerna innebär förslaget att den förutsägbarhet som nu finns ersätts av skönsmässiga bedömanden utifrån opreciserade kriterier. I fp-motionen framhålls att förslaget med säkerhet torde leda till en ökad byråkrati inom statsförvaltningen. Motionärerna i m-motionen anser att förslaget kommer att negativt påverka bärgningsverksamheten i landet. Intresset för att påbörja undersökningar om bärgning är möjlig kommer enligt motionärerna självfallet att kraftigt minska om det föreligger risk för att någon som inte tagit del i förarbetet skall få ensamrätt till bärgningen. I båda motionerna understryks vidare att det inte finns något behov av en lämplighetsprövning. Motionärerna yrkar att den nuvarande företrädesrätten för den som först ansöker om ensamrätt till bärgning behålls.

Utskottet vill till en början stryka under att det är viktigt att lagstiftningen är så utformad att bärgning uppmuntras. Det bör vidare vid utformandet av en lagstiftning beaktas att en bärgning kan medföra risk för skada eller olägenhet för allmänna eller enskilda intressen, t. ex. genom oljeutsläpp eller andra vattenföroreningar eller genom hinder för sjöfarten. Lagen måste därför ge myndigheterna möjlighet att vägra en olämplig bärgare ensamrätt till bärgning.

De nuvarande reglerna ger inte den som lokaliserar ett vrak och påbörjar bärgning någon ovillkorlig ensamrätt till bärgning. Skulle en annan bärgare hinna före med en ansökan om ensamrätt får denna ensamrätten till bärgningen. En bärgare som lagt ned betydande arbetsinsatser och kostnader på att lokalisera ett vrak och att undersöka lämpligheten av en bärgning av vraket kan således helt berövas möjligheten att dra fördel av det nedlagda arbetet enbart genom den omständigheten att en helt utomstående bärgare hinner att först ge in en ansökan till länsstyrelsen. Den i propositionen nu föreslagna lösningen ger däremot länsstyrelsen en möjlighet att i sådana fall beakta även den "första" bärgarens intressen.

Utskottet anser för sin del att enskilda och allmänna intressen bäst kan tillgodoses genom att en skälighets- och lämplighetsprövning införs. Det är viktigt att denna prövning blir så allsidig som möjligt. Utskottet vill också peka på att propositionens förslag om lämplighetsprövning överensstämmer med utredningens förslag och att remissinstanserna inte haft

några erinringar mot förslaget. Att lämplighetsprövning skulle, såsom påstås i m-motionen, kunna leda till ett minskat intresse för bärgning av sjunket gods kan utskottet inte hålla för troligt. På anförda skäl tillstyrker utskottet propositionen och avstyrker bifall till motion 40 samt motion 41 i denna del.

I propositionen föreslås att i lagen införs uttryckliga bestämmelser om att länsstyrelsen i beslutet om ensamrätt skall meddela sådana *föreskrifter* som krävs för att bärgningen inte skall medföra skada och olägenhet för allmänna och enskilda intressen (4 §). Länsstyrelsen ges vidare rätt att upphäva beslutet om ensamrätt om en meddelad föreskrift åsidosätts. I specialmotiveringen anförts att en föreskrift kan t. ex. avse ett förbud mot att spränga sönder ett fartygsskrov. Enligt departementschefen kan det med hänsyn till speciella lokala förhållanden inom ett visst område bli erforderligt med särskilda föreskrifter. Också miljöskyddshänsyn kan göra särskilda föreskrifter nödvändiga. Departementschefen uttalar vidare (s. 27) att, eftersom ett beslut om ensamrätt utesluter andra bärgare, bör ensamrätt inte utan vidare medges den som avser att endast ta upp enstaka föremål från t. ex. ett skeppsvrak. Med hänsyn till den risk som finns att dyrbara detaljer plockas upp medan vraket i övrigt blir kvar, kanske till hinder för sjöfarten, bör enligt departementschefen föreskrifter kunna ges även med avseende på omfattningen av bärgningen.

Departementschefens uttalanden kritiseras i motion 41. Motionärerna anser att det bör stå varje bärgare fritt att själv avgöra vad som förtjänar att bärgas. I den mån ett vrak utgör hinder för sjöfarten bör denna fråga regleras genom annan lagstiftning. Motionärerna yrkar (yrkande 2) att riksdagen skall ge till känna som sin mening vad motionärerna uttalat om att länsstyrelsens föreskrifter inte bör innehålla något om omfattningen av bärgningen.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att länsstyrelsen bör kunna ge föreskrifter även i fråga om omfattningen av bärgningen. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 41 yrkande 2.

Enligt gällande rätt kan länsstyrelsens beslut om ensamrätt till bärgning *överklagas* hos regeringen.

Utredningen föreslog att sjöfartsverket skulle bli beslutande myndighet och att verkets beslut fick överklagas hos regeringen enligt allmänna regler. I propositionen föreslås i stället den ordningen att länsstyrelsen förblir beslutande myndighet i första instans och att länsstyrelsens beslut får överklagas hos sjöfartsverket. Sjöfartsverkets beslut får sedan inte överklagas. Förslaget i propositionen innebär således att regeringens befattning med ärenden om ensamrätt till bärgning upphör.

I motion 41 yrkas (yrkande 1) att den nuvarande besvärordningen bibehålls. Enligt motionärernas mening föreligger det inte några beaktansvärda skäl till den föreslagna ändringen.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att beslut om ensam-

rätt till bärning också i fortsättningen bör meddelas av länsstyrelsen i första instans. När det därefter gäller frågan om besvärinstans vill utskottet till en början hänvisa till strävandena att begränsa antalet förvaltningsärenden hos regeringen. Våren 1984 tog riksdagen ställning till vilka riktlinjer som skall gälla för en systematisk översyn av reglerna om rätt att överklaga ärenden till regeringen och för utformningen av besvärregler i nya ärendegrupper (prop. 1983/84:120, KU 1983/84:23).

Konstitutionsutskottet betonade i sitt betänkande vikten av att översynsarbetena präglas av en allmän strävan att uppnå ett enhetligare system för besvärprövning än det som f. n. finns. Konstitutionsutskottet ansåg det också viktigt att regeringen kvarstår som besvärinstans när det behövs en politisk styrning av praxis. I begreppet politisk styrning lade konstitutionsutskottet inte bara en regerings rätt att låta sin politiska inriktning påverka praxis i vissa grupper av förvaltningsärenden utan också den betydelse från allmänna demokratiska utgångspunkter och för rättssäkerheten som kan tillmätas regeringens befattning med sådana ärenden. Enligt konstitutionsutskottet gällde detta särskilt i ärenden där det skönmässiga inslaget i bedömningen är betydande. Till sådana ärendetyper där regeringens medverkan framstår som särskilt betydelsefull hänförde konstitutionsutskottet bl. a. invandrarärenden samt plan- och byggnadsärenden. Enligt konstitutionsutskottet bör man vidare godta principen att ärenden som prövas av två eller flera instanser under regeringen normalt inte bör få överklagas till regeringen liksom att möjligheterna undersöks att i de fall där regeringen är andra instans tillskapa en ny underinstans. Därvid bör man överväga att i vissa fall låta centrala myndigheter under regeringen överta regeringens uppgift som högsta instans. När så sker bör man i regel samtidigt skära av rätten att överklaga de beslut som den centrala myndigheten fattar som besvärinstans. Konstitutionsutskottet framhöll emellertid vikten av att man här särskilt beaktar de kompetenskonflikter som kan uppkomma, t. ex. genom att de centrala statliga myndigheterna konstitutionellt inte är att betrakta som överordnade länsstyrelserna. Bl. a. borde en central myndighet aldrig göras till besvärinstans i fråga om länsstyrelsebeslut i ärenden där det typiskt sett krävs en avvägning mellan olika intressen som företräds av enskilda centrala myndigheter.

Lagutskottet vill för sin del stryka under att de riktlinjer för regeringens befattning med besvärärenden som riksdagen sålunda antagit måste vara vägledande också i detta fall. Enligt utskottets mening är den typ av ärenden det här är fråga om inte sådana att det behövs en politisk styrning av praxis. Besvärprövningens huvudsakliga funktion i bärningsärendena torde vara att tillgodose ett rättsskyddsbehov. Om en tillräckligt kvalificerad besvärprövning går att ordna på en lägre nivå bör regeringen i sådana fall befrias från besvärärendena.

Propositionens förslag är att besvärprövningen överförs till sjöfartsverket. Enligt utskottets mening är detta verk väl kvalificerat att pröva be-

svärsärenden av nu aktuellt slag. Några principiella hinder mot att låta länsstyrelsens beslut om ensamrätt till bärgning överklagas hos en central förvaltningsmyndighet kan utskottet inte finna. Visserligen bör i de aktuella ärendena ske ett hänsynstagande även till intressen som företräds av andra centrala myndigheter, t. ex. miljöskyddsintressen. Särskilt gäller detta när det är fråga om vilka föreskrifter som skall fogas till ett beslut om ensamrätt till bärgning. Enligt utskottets uppfattning torde det dock inte föreligga någon risk för att sådana intressen i nu föreliggande slag av ärenden behöver kollidera med de intressen som sjöfartsverket företräder och att sjöfartsverket därför kan komma att uppfattas som företrädare för ett partsintresse.

Utskottet anser på grund av det anförda att några vägande invändningar inte kan göras mot den i propositionen föreslagna ordningen. Utskottet tillstyrker förslaget att länsstyrelsens beslut skall överklagas hos sjöfartsverket. Någon rätt att till regeringen överklaga sjöfartsverkets beslut bör inte finnas. Utskottet avstyrker bifall till motion 41 såvitt nu är i fråga.

Avslutningsvis vill utskottet i fråga om förslaget till lag om ensamrätt till bärgning peka på att lagförslaget saknar bestämmelser om *ansvar eller skadeståndsskyldighet* för den som gör intrång i någon annans ensamrätt. Såsom lagrådet framhåller blir härigenom den närmare innebörden i rättsligt hänseende av ensamrätten till bärgning oklar. När nu en ny modern lag om ensamrätt till bärgning tillskapas hade det enligt utskottets mening från principiella utgångspunkter varit naturligt att i lagen ta in regler om sanktioner vid intrång i ensamrätten. Något praktiskt behov av en sådan reglering har dock inte redovisats i lagstiftningsärendet. Utskottet kan därför ansluta sig till departementschefens ståndpunkt att dessa frågor också i fortsättningen kan lämnas oreglerade.

Sjöfyndslagen

I sjöfyndslagen regleras omhändertagandet av övergivna fartyg eller skeppsvrak samt redskap eller gods som hör till fartyg. Den som bärgar sådan egendom skall i viss ordning anmäla fyndet, avlämna det bärgade eller företa någon annan angiven åtgärd. När efter anmälan besiktning skett av godset skall bärgningen kungöras. Ansvarig myndighet för sjöfyndsärenden är tullverket.

Om det bärgade godsets ägare anmäler sig inom förelagd tid och kan visa sin rätt, får han återta egendomen. Då måste han emellertid betala kostnaderna för bärgningens kungörande och fyndets vård samt bärgarlön. Om ägaren inte anmäler sig efter kungörandet, gäller olika regler beroende på om egendomen har tagits upp från botten eller påträffats flytande på vattnet (bottenfynd och flytfynd) eller om den har hittats uppdriven på stranden (strandfynd). Bottenfynd och flytfynd tillfaller i detta fall bärgaren. Strandfynd tillfaller däremot staten efter avdrag av bärgarlön och kostnader.

I propositionen föreslås att ansvaret för sjöfyndsärende flyttas från tullverket till polismyndigheterna. Vidare föreslås att också strandfynd skall tillfalla bärgaren om ägaren inte blir känd. Dessutom förenklas kungörelseförfarandet. Slutligen föreslås vissa ändringar i reglerna om lågvärdigt gods och införs en möjlighet att under hand sälja gods som inte kan förvaras utan fara för försämring.

Utskottet erinrar om att frågan om vilken myndighet som skall ha ansvaret för sjöfyndsärendena togs upp redan vid 1974 års riksdagsbehandling av sjöfyndsreglerna. Det framkom därvid att flertalet anmälningar om sjöfynd gjordes till polismyndigheterna och att den gällande ansvarsordningen ofta medförde onödigt dubbelarbete och administrativa omgångar. Som framgår av vad utskottet inledningsvis anført (s. 2) hemställde riksdagen därför att vid den begärda översynen av sjöfyndslagen särskilt skulle övervägas vilken myndighet som skulle vara ansvarig för sjöfyndsärenden.

Enligt utskottets mening innebär det en avsevärd fördel att ansvaret för sjöfyndsärendena förs över till polisen som redan har ansvaret för hittegodsärenden. Bl. a. elimineras onödigt dubbelarbete, och de administrativa rutinerna blir enklare. Utskottet tillstyrker förslaget. Utskottet vill emellertid tillägga att det också i fortsättningen blir nödvändigt med ett samarbete mellan polisen och tullen. Avser sjöfyndet oförtullat gods måste nämligen fyndet anmälas för tullklarering. Som framhålls i propositionen kan det också i fortsättningen vara lämpligt att tullen i vissa fall medverkar vid t. ex. värdering och besiktning av sjöfynd.

Förslaget till ändring av ansvarig myndighet i sjöfyndslagen bör föranleda en följdändring i tullförordningen. Utskottet föreslår att i 8 § första stycket 3. ordet tullmyndighet byts ut mot ordet polismyndighet.

Övriga föreslagna ändringar i sjöfyndslagen föranleder inga särskilda uttalanden från utskottets sida.

Flottningslagens bestämmelser om sjunkvirke

I flottningslagen finns bestämmelser om rätten att ta hand om sjunket virke som påträffas i en allmän flottled. Bestämmelserna är olika för sådan flottled som är avlyst och sådan som inte är det. Är flottleden avlyst, vilket i detta sammanhang är av intresse, får den som kan ha olägenhet av sjunkvirke ta upp virket efter viss tid och fritt förfoga över det. Som exempel på bärgningsberättigade personer anges i lagen strandägare. I förarbetena nämns också fiskerättsinnehavare.

I propositionen föreslås i enlighet med utredningens förslag att i fortsättningen var och en skall få ta upp virke som sjunkit i en avlyst flottled och fritt förfoga över det under de förutsättningar som i övrigt gäller enligt flottningslagen.

Utskottet erinrar om att utskottet hösten 1983 behandlade en motion om

sjunktimmer i sjöar och vattendrag. I sitt av riksdagen godkända betänkande över motionen uttalade utskottet (LU 1983/84:7), att den rättsliga regleringen beträffande tillvaratagande av sjunktimmer hade betydelse från bl. a. ekonomiska, sysselsättningspolitiska och naturvårdande utgångspunkter. Enligt utskottet kunde den nuvarande lagstiftningen inte anses reglera tillvaratagande av sjunktimmer på ett nöjaktigt sätt. Utskottet ansåg det vara angeläget att få till stånd en tillfredsställande lösning. Eftersom en proposition i ämnet kunde förväntas inom kort fann utskottet dock att motionen inte borde föranleda någon åtgärd av riksdagen.

Enligt utskottets mening tillgodoser de nu föreslagna ändringarna i flottningslagen önskemålet att sjunkvirke skall kunna tas till vara på ett tillfredsställande sätt. De föreslagna reglerna ger visserligen bärgare ingen ovillkorlig rätt att ta strandägarnas mark i anspråk för ilandtagning och uppläggning av timmer, men detta bör i praktiken dock inte medföra några problem. I sådana fall där ett ianspråktagande av strandområden kan bli aktuellt torde bärgaren i regel kunna nå en överenskommelse med strandägaren om utnyttjande av dennes mark. Utskottet delar departementschefens uppfattning att det f. n. inte finns något behov av en särskild tvångslagstiftning för utnyttjande av stränderna. På anförda skäl tillstyrker utskottet förslaget till ändringar i flottningslagen.

Avslutningsvis vill utskottet något beröra frågan om spillvirket i vissa kustområden. Som utskottet inledningsvis anförde behandlade riksdagen vid 1979/80 års riksmöte en motion (1979/80:470) i detta ämne. Riksdagen konstaterade därvid att förekomsten av spillvirke kunde vålla olägenheter längs vissa kuststräckor och att åtgärder borde vidtas för att komma till rätta med dessa problem. Frågan överlämnades till fyndlagstiftningsutredningen för övervägande.

Såvitt utskottet har kunnat finna har frågan inte närmare berörts i utredningens betänkande och inte heller behandlats särskilt i propositionen. Utskottet vill med anledning härav peka på att den nya lagen om ensamrätt till bärgning torde bli tillämplig på bärgning av sådant spillvirke som sjunkit utefter kusterna. I den mån spillvirket härrör från transport med fartyg torde även bestämmelserna i sjöfyndslagen kunna bli tillämpliga. De nu nämnda lagarna utgör emellertid endast en civilrättslig reglering av rätten till bärgning. Frågan om en skyldighet att rensa farleder från spillvirke eller att ta hand om virke som på annat sätt utgör en fara för sjöfarten eller ett hinder sett från miljösynpunkt får regleras i annan ordning och hör inte till utskottets beredningsområde.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *ensamrätt till bärgning*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:40 och 1984/85:41

- yrkande 1 delvis antar 3 § i det i propositionen 1984/85:7 framlagda förslaget till lag om ensamrätt till bärgning,
2. beträffande *besvärinstans*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:41 yrkande 1 delvis antar 5 § i förslaget till lag om ensamrätt till bärgning,
 3. beträffande *propositionens lagförslag i övrigt*
att riksdagen antar
 - a) förslaget till lag om ensamrätt till bärgning i de delar som ej omfattas av momenten 1 och 2 ovan,
 - b) förslagen till lag om ändring i lagen (1918:163) med vissa bestämmelser om sjöfynd och lag om ändring i lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled,
 4. beträffande *tullförordningen*
att riksdagen antar av utskottet i *bilaga 2* framlagt förslag till lag om ändring i tullförordningen (1973:979),
 5. beträffande *föreskrifter om omfattningen av bärgning*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:41 yrkande 2 godkänner vad utskottet anfört därom.

Stockholm den 27 november 1984

På lagutskottets vägnar

PER-OLOF STRINDBERG

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m), Lennart Andersson (s)*, Stig Olsson (s), Martin Olsson (c), Elvy Nilsson (s), Mona Saint Cyr (m), Arne Andersson i Gamleby (s), Ingemar Konradsson (s), Allan Ekström (m), Owe Andréasson (s), Stig Gustafsson (s), Nic Grönvall (m), Sigvard Persson (c), Per Israelsson (vpk) och Kersti Johansson (c).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservationer

1. Ensamrätt till bärgning (mom. 1)

Per-Olof Strindberg, Mona Saint Cyr, Allan Ekström och Nic Grönvall (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 4 med "Utskottet vill" och slutar på s. 5 med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill till en början stryka under att syftet med den nu föreslagna lagen är att uppmuntra till bärgning. En viktig förutsättning för att detta syfte skall nås är att lagen är så utformad att den som lokaliserar ett vrak och vidtar förberedelse för bärgning kan räkna med att få ensamrätt till bärgningen.

De nuvarande reglerna ger visserligen inte den som lokaliserar ett vrak och påbörjar bärgning någon ovillkorlig ensamrätt till bärgningen. Skulle en annan bärgare hinna före med en ansökan om ensamrätt får denne ensamrätten. Detta förhållande synes dock inte så länge den nuvarande ordningen gällt, dvs. sedan 1841, ha lett till några orättvisor eller svårigheter. Förklaringen härtill torde vara att de som håller på med bärgning i regel känner väl till bestämmelserna och därför på ett tidigt stadium i samband med lokaliseringen av ett vrak skyndar sig att ansöka om ensamrätt.

Förslaget i propositionen innebär att den förutsägbarhet som gällande bestämmelser ändock ger ersätts av ett system med lämplighetsprövning som inte ger en presumtiv bärgare någon möjlighet att bedöma om det går att få ensamrätt till bärgning. Lagen innehåller inga som helst kriterier för vad som skall beaktas vid lämplighetsprövningen, och uttalandena i specialmotiveringen är oprecisa och delvis motstridiga. Enligt utskottets mening måste därför, såsom motionärerna hävdar, lämplighetsprövningen komma att inverka negativt på intresset att försöka lokalisera och bärga vrak m. m. Härtill kommer att den medför en ökad administrativ omgång.

Sammanfattningsvis konstaterar utskottet att propositionens förslag kommer att motverka syftet med bärgningsbestämmelserna samtidigt som förslaget kommer att innebära en ökad byråkrati. Även om den nuvarande automatiska företrädesrätten för den först sökande har vissa brister är den enligt utskottets mening därför att föredra framför den nu föreslagna lämplighetsprövningen. Något behov av att av allmänna skäl införa en lämplighetsprövning har inte heller påvisats i propositionen. Att en bärgning utförs på ett från sjösäkerhets- och miljösynpunkter riktigt sätt kan länsstyrelsen säkerställa genom att i sitt beslut meddela erforderliga föreskrifter.

På grund av det anförda anser utskottet att det inte finns någon anledning att nu stryka företrädesrätten för den som först ansöker om ensamrätt. Utskottet tillstyrker därför bifall till motion 40 och motion 41 i denna del

och föreslår att 3 § andra stycket får lydelsen: "Ensamrätt får ges till den som före annan inger ansökan om sådan rätt till länsstyrelsen."

dels att utskottets hemställan under moment 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *ensamrätt till bärgning*

att riksdagen med avslag på proposition 1984/85:7 i denna del och med bifall till motion 1984/85:40 och motion 1984/85:41 yrkande 1 delvis antar 3 § i det i propositionen framlagda förslaget till lag om ensamrätt till bärgning med följande som *utskottets förslag* betecknade lydelse.

Regeringens förslag

Utskottets förslag

3 §

Ansökan om ensamrätt till bärgning prövas av länsstyrelsen i det län där godset finns.

Ensamrätt får ges *bara* till den som är *lämplig med hänsyn till allmänna och enskilda intressen. Har flera ansökningar gjorts rörande samma område skall länsstyrelsen pröva vilken av sökandena som från allmän synpunkt bör ha företräde.*

Ensamrätt får ges till den som *före annan inger ansökan om sådan rätt till länsstyrelsen.*

2. Besvärinstans (mom. 2)

Per-Olof Strindberg (m), Martin Olsson (c), Mona Saint Cyr (m), Allan Ekström (m), Nic Grönvall (m), Sigvard Persson (c) och Kersti Johansson (c) anser:

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 6 med "Propositionens förslag" och slutar på s. 7 med "i fråga" bort ha följande lydelse:

Den i propositionen föreslagna besvärinstansen, sjöfartsverket, måste i och för sig anses väl kvalificerad att pröva ärenden om bärgning framför allt sett ur sjösäkerhetssynpunkt. I fråga om bärgning måste emellertid hänsyn tas även till andra intressen än sådana som sjöfartsverket företräder. Det kan gälla frågor enligt vattenlagen, olika naturvårds- och miljöskyddsfrågor, militära frågor m. m., dvs. frågor som länsstyrelsen har en vid erfarenhet av. Enligt utskottets mening föreligger en risk för att besvärspövningen i sjöfartsverket kan bli mindre allsidig än prövningen i lägre instans, något som självfallet bör undvikas. Som konstitutionsutskottet anfört bör vidare en central myndighet inte göras till besvärinstans i fråga om länsstyrelsebeslut i ärenden där en sammanvägning sker av flera allmänintressen som företräds av skilda centrala myndigheter. Det kan enligt utskottets mening inte uteslutas att det i nu aktuella ärenden kan bli fråga om sådana avvägningar.

Det anförda leder utskottet till att sjöfartsverket inte bör göras till prövningsinstans i ärenden enligt den nya lagen om ensamrätt till bärgning. Med hänsyn härtill och då det är svårt att finna någon annan kvalificerad myndighet som kan göras till besvärinstans samt med beaktande av vad konstitutionsutskottet anført om den betydelse för rättssäkerheten som kan tillmätas regeringens befattning med förvaltningsärenden bör enligt utskottets mening besvärsprövningen ligga kvar hos regeringen. Utskottet tillstyrker följaktligen bifall till motion 41 i denna del.

dels att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *besvärinstans*

att riksdagen med avslag på propositionen i denna del och med bifall till motion 1984/85:41 yrkande 1 delvis antar 5 § i förslaget till lag om ensamrätt till bärgning med följande som *utskottets förslag* betecknade lydelse.

Regeringens förslag

Länsstyrelsens beslut får överklagas hos *sjöfartsverket* genom besvär. *Sjöfartsverkets beslut får inte överklagas.*

Utskottets förslag

5 §

Länsstyrelsens beslut får överklagas hos *regeringen* genom besvär.

3. Föreskrifter om omfattningen av bärgning (mom. 5)

Per-Olof Strindberg, Mona Saint Cyr, Allan Ekström och Nic Grönvall (alla m) anser:

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att varje bärgare skall ha rätt att själv bestämma vad som förtjänar att bärgas. Frågan hur kvarvarande vrak eller delar därav, som hindrar sjöfarten, skall tas bort får regleras genom annan lagstiftning. Såsom framhålls i motion 41 bör länsstyrelse därför i sitt beslut om ensamrätt till bärgning inte meddela någon föreskrift om omfattningen av bärgningen.

dels att utskottets hemställan under moment 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *föreskrifter om omfattningen av bärgning*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:41 yrkande 2 godkänner vad utskottet anført därom.

Propositionens lagförslag.**1 Förslag till****Lag om ensamrätt till bärgning**

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Den som vill bärga sjunket gods som har övergetts av ägaren kan efter ansökan hos länsstyrelsen erhålla ensamrätt till bärgning enligt denna lag.

2 § Ensamrätt till bärgning innebär rätt för bärgaren att utan intrång av andra under viss tid och på närmare angiven plats bärga godset.

3 § Ansökan om ensamrätt till bärgning prövas av länsstyrelsen i det län där godset finns.

Ensamrätt får ges bara till den som är lämplig med hänsyn till allmänna och enskilda intressen. Har flera ansökningar gjorts rörande samma område, skall länsstyrelsen pröva vilken av sökandena som från allmän synpunkt bör ha företräde.

4 § I beslut om ensamrätt skall länsstyrelsen meddela sådana föreskrifter som krävs för att bärgningen inte skall medföra skada eller olägenhet för allmänna eller enskilda intressen. Om en meddelad föreskrift åsidosätts, får länsstyrelsen upphäva beslutet om ensamrätt. Detsamma gäller om bärgningen har avslutats innan den föreskrivna tiden har gått ut.

5 § Länsstyrelsens beslut får överklagas hos sjöfartsverket genom besvär. Sjöfartsverkets beslut får inte överklagas.

6 § För vissa skeppsvrak och vissa föremål gäller bestämmelserna i lagen (1942: 350) om fornminnen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985, då kungörelsen (1841: 44 s. 2) angående rättigheter och skyldigheter för dem, hvilka upptaga sjunket gods, som af ägare blifwit öfvergifwet skall upphöra att gälla. Om det i lag eller annan författning förekommer hänvisning till föreskrifter som har ersatts av bestämmelser i denna lag, tillämpas i stället de nya bestämmelserna.

Har ansökan om ensamrätt till bärgning gjorts före lagens ikraftträdande men har ansökningen då ännu inte slutligt prövats, tillämpas den nya lagen.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1918: 163) med vissa bestämmelser om sjöfynd

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1918: 163) med vissa bestämmelser om sjöfynd

dels att i 2 och 6 §§ ordet "tullförvaltning" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "polismyndighet" i motsvarande form,

dels att 1, 3-5, 7 och 9 §§ skall ha nedan angiven lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Var som i saltsjön inom svensk skärgård eller vid svensk kust eller i rikets segelbara insjöar, floder eller kanaler bärgar *övergivet* fartyg eller skeppsvrak eller till fartyg hörande redskap eller gods, *evad* sådant *upptages* från botten eller anträffas flytande på vattnet eller *drivet å strand*, vare skyldig att anmäla fyndet hos polismyndighet eller hos tulltjänsteman; *och skall det åligga den, som mottagit* sådan anmälan, *att därom ofördröjligen meddela distriktets tullförvaltning underrättelse.*

Var och en, som i saltsjön inom svensk skärgård eller vid svensk kust eller i rikets segelbara insjöar, floder eller kanaler bärgar *övergivna* fartyg eller skeppsvrak eller redskap eller gods, *som hör till fartyg, vare sig sådant tas upp* från botten eller anträffas flytande på vattnet eller *uppdrivet på stranden*, är skyldig att anmäla fyndet hos en polismyndighet eller tulltjänsteman. *Har en tulltjänsteman tagit emot en sådan anmälan, skall han ofördröjligen underrätta polismyndigheten om denna.*

3 §²

Tullförvaltning, som mottagit underrättelse om bärgning enligt vad i 1 § eller 2 § första stycket sägs, vare skyldig att *föranstalta om besiktning* av fyndet samt att därefter låta i *Post- och Inrikes Tidningar* samt i de av sjöfartsverket utgivna Underrättelser för sjöfarande införa kungörelse om bärgningen med föreläggande för ägaren till det bärgade godset att anmäla sig hos tullförvaltningen inom nittio dagar från kungörandet eller inom den längre tid, *ej överstigande ett år, från kungörandet*, som generaltullstyrelsen kan för särskilt fall finna skäligt bestämma.

En polismyndighet som har underrättats om bärgning enligt 1 § eller 2 § första stycket skall låta *besiktiga* fyndet och därefter låta *kungöra* bärgningen i de av sjöfartsverket utgivna Underrättelser för sjöfarande. *Om särskilda skäl föreligger, får fyndet kungöras även på något annat lämpligt sätt. Kungörelsen skall innehålla föreläggande för ägaren till det bärgade godset att anmäla sig hos polismyndigheten inom 90 dagar från kungörandet i Underrättelser för sjöfarande* eller inom den längre tid från kungörandet, dock högst ett år, som rikspolisstyrelsen bestämmer i det särskilda fallet.

¹ Senaste lydelse 1977: 687.

² Senaste lydelse 1977: 687.

Nuvarande lydelse

Kan det bärgade godset ej vårdas utan fara för försämring, skall det försäljas å offentlig auktion. De vid auktionen influtna medlen skola nedsättas i riksbanken på sätt särskilt stadgas för att, efter utgången av den i första stycket sagda tid, vederbörande tillhandahållas.

Har kungörande skett och kommer ägaren inom förelagd tid samt visar sin rätt, tage han sitt åter, mot det att han till bärgaren utbetalar kostnaden för bärgningens kungörande och för fyndets vård samt bärgarlön, vars belopp i händelse av tvist bestämmes av domstol.

Kommer ej ägaren, skall strandfynd, där ej fall som i 6 eller 7 § avses är för handen, tillfalla kronan, efter avdrag av bärgarlön och kostnad, som nyss är nämnd, men annat fynd skall tillfalla bärgaren.

Hava, då bärgning skett enligt vad i 2 § andra stycket sägs, de vid fyndets försäljning influtna medel avlämnas till tullförvaltning, varde medlen nedsatta i riksbanken på sätt särskilt stadgas; och skola i fråga om bärgningens kungörande och medlens tillhandahållande bestämmelserna i 3 § första stycket samt 4 § gälla i tillämpliga delar.

Överstiger fynds värde ej tio kronor, enligt intyg av polismyndighet eller av tulltjänsteman, vilken generaltullstyrelsen bemyndigat att utfärda sådant intyg, må, där tullförvaltningen ej finner särskild anledning föreligga för fyndets behand-

Föreslagen lydelse

Om det bärgade godset inte kan vårdas utan fara för försämring, skall det säljas på offentlig auktion. Om detta inte är lämpligt, skall det säljas på något annat sätt som är betryggande för den som har rätt till godset. Efter utgången av den tid som anges i första stycket skall det influtna beloppet överlämnas till bärgaren.

4 §

Om kungörande har skett och ägaren anmäler sig inom förelagd tid samt visar sin rätt, skall fyndet eller det influtna beloppet överlämnas till honom mot att han betalar kostnaden för kungörandet och vården av fyndet till den som har haft kostnaden samt bärgarlön. I händelse av tvist bestämmes domstol bärgarlönens belopp.

Om ägaren inte anmäler sig, tillfaller fyndet bärgaren mot att han betalar de kostnader som avses i första stycket.

5 §

Om de medel som har influtit vid fyndets försäljning har lämnats till polismyndigheten när bärgning har skett enligt vad som sägs i 2 § andra stycket, gäller 3 § första stycket och 4 § i tillämpliga delar i fråga om kungörande av bärgningen och utbetalning av de influtna medlen.

7 §³

Om ett fynds värde inte överstiger 100 kronor, enligt intyg av polismyndighet eller av en tulltjänsteman som generaltullstyrelsen har bemyndigat att utfärda sådana intyg, får polismyndigheten utan vidare besiktning och utan kungöran-

³ Senaste lydelse 1977:687.

Nuvarande lydelse

ling i annan ordning, tullförvaltningen, utan vidare besiktning och utan kungörande av bärgningen, utlämna fyndet till bärgaren.

Föreslagen lydelse

de av bärgningen lämna ut fyndet till bärgaren. Detta gäller dock bara om polismyndigheten inte finner att fyndet av någon särskild anledning skall behandlas på annat sätt.

9 §⁴

Om vissa äldre sjöfynd stadgas i lagen den 12 juni 1942 (nr 350) om fornminnen.

Om vissa äldre sjöfynd finns bestämmelser i lagen (1942:350) om fornminnen. Särskilda bestämmelser om hittegods finns i lagen (1938:121) om hittegods. Särskilda bestämmelser om sjunket eller ilandflutet virke finns i lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled. Bestämmelser om ensamrätt till bärgning finns i lagen (1984:000) om ensamrätt till bärgning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

⁴ Senaste lydelse 1967:78.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled

Härigenom föreskrivs att 73 § lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

73 §¹

Har i allmän flottled virke sjunkit å ställe, där det kan vålla uppgrundning eller annan olägenhet, äge länsstyrelsen om dylikt virkes hortscaffande enahanda vårdnad, som i 72 § första stycket sägs om underhåll av där avsedd flottledsbyggnad; stånde ock strandägare eller annan, som kan lida men av virkets kvarlämnande, fritt att, där est ej virket efter tillsägelse till flottningsstyrelse, flottningschef eller ombud, som i 44 § sägs, eller den, som inom distriktet förestår flottningen, skyndsamt bortföres, själv på föreningens bekostnad upptaga virket, sedan behovet därav blivit vid undersökning på platsen vitsordat av två ojävige män. Om upptagandet skall underrättelse genast lämnas till flottningsstyrelsen; och äge styrelsen avgöra, huruvida det upptagna virket skall av föreningen omhändertagas eller ock till upptagaren överlätas.

Har allmän flottled blivit avlyst, får strandägare eller annan som kan lida men av sjunket virkes kvarlämnande upptaga virket med rätt att fritt förfoga däröver. Virkets ägare, om han är känd, eller förvaltare som utsetts med anledning av avlysningen skall dock först tillsägas och få skäligen rådsum att avlägsna virket. Sedan tre år förflutit efter avlysningen, får virket upptagas utan att tillsägelse behöver ske.

Har i allmän flottled virke sjunkit på sådant ställe att det kan orsaka uppgrundning eller annan olägenhet, har länsstyrelsen samma skyldighet som den har beträffande underhåll av flottledsbyggnad enligt 72 § första stycket. Strandägare eller annan som kan lida men av virket lämnas kvar får själv ta upp virket på föreningens bekostnad, om inte virket skyndsamt tas bort efter tillsägelse till flottningsstyrelsen, flottningschef, ombud enligt 44 § eller den som inom distriktet förestår flottningen. Virket får dock inte tas upp innan två ojäviga personer har gjort en undersökning på platsen och intygat att det finns ett behov av att virket tas upp. Flottningsstyrelsen skall genast under rättas om att virket har tagits upp. Styrelsen avgör, om det upptagna virket skall tas om hand av föreningen eller om det skall överlätas till den som har tagit upp det.

Om allmän flottled har blivit avlyst, får var och en ta upp sjunket virke med rätt att fritt förfoga över det. Virkets ägare, om han är känd, eller förvaltare som har utsetts med anledning av avlysningen skall dock först tillsägas och få skäligen tid på sig att avlägsna virket. Sedan tre år har förflutit efter avlysningen, får virket tas upp utan att tillsägelse behöver ske.

¹ Senaste lydelse 1977:671.

Nuvarande lydelse

Vad nu är sagt om sjunket virke gälle ock om virke, som i sjunkande tillstånd står upprätt i flottleden.

Föreslagen lydelse

Vad som har sagts nu om sjunket virke gäller också sådant virke som i sjunkande tillstånd står upprätt i flottleden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

Utskottets lagförslag

Förslag till

Lag om ändring i tullförordningen (1973:979)

Härigenom föreskrivs att 8 § tullförordningen (1973:979) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Utskottets förslag

8 §

Tullfrihet medges för

1. mindre maskin eller apparat eller annat föremål som inresande yrkesutövare inför och som skall användas i hans yrke av honom eller under hans personliga överinseende under tillfälligt uppehåll i landet, om ej varornas mängd eller beskaffenhet ger tullmyndigheten anledning att medge endast temporär tullfrihet enligt 15 §.

2. livsförnödenheter som inkommer tillsammans med djur och motsvarar djurens behov under transporten till bestämmelseorten,

3. vara, som tillhört förolyckat fartyg eller luftfartyg och som icke är last, samt sjöfynd som *tullmyndighet* lämnar ut till bärgare enligt lagen (1918:163) med vissa bestämmelser om sjöfynd utan att bärgningen kungöres,

3. vara, som tillhört förolyckat fartyg eller luftfartyg och som icke är last, samt sjöfynd som *polismyndighet* lämnar ut till bärgare enligt lagen (1918:163) med vissa bestämmelser om sjöfynd utan att bärgningen kungöres,

4. likkista med lik, urna med aska av lik samt kransar och blommor till avliden persons minnesgård,

5. varuprov, mönster och modell, som har endast obetydligt handelsvärde eller som med hänsyn till material eller utförande uppenbarligen är avsedda att endast visa varas beskaffenhet eller användning,

6. blanketter till passersedel, godslista och liknande handling som skall användas vid in- eller utförsel av varor eller vid internationell samfärdsel samt blanketter, register och andra handlingar som skall användas i samband med konferenser, kongresser eller liknande arrangemang av internationell karaktär,

7. markutrustning och undervisningsmateriel som skall användas vid eller i samband med civil luftfart och som är specialkonstruerade för att användas som luftfartsutrustning samt delar och tillbehör, när varorna förtullas för lufttrafikföretag, luftfartsmyndigheten eller annan förvaltning för allmän flygplats, dock endast så länge varorna användes på nu angivet sätt,

8. vara för provning av flygsäkerhetsmateriel, när den förtullas för luftfartsmyndigheten, dock endast så länge den användes för nu angivet ändamål.

Bestämmelser om tullfrihet för varor som införes av resande finns i förordningen (1966:394) om rätt för resande m. fl. att införa varor tull- och skattefritt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.